ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

στα ελληνικά μνημεία της UNESCO

Γενικός συντονισμός:
Δρ Αναστασία Λαζαρίδου,
Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

Σύλληψη-γενική επιμέλεια-επιμέλεια εντύπου:
Δρ Ανδρομάχη Κατσελάκη,
Προϊσταμένη του Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Γενική επιμέλεια-επιμέλεια εντύπου:
Νικήτας Γεωργιόπουλος,
αρχαιολόγος του Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Κείμενα:
Ελευθερία Βλάχου,
αρχαιολόγος-μουσειολόγος

Ιωάννης Εβρενόπουλος,
αρχαιολόγος Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Νικήτας Πάσσαρης,
αρχαιολόγος Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων

Καλλιτεχνική-γραφιστική επιμέλεια:
Σπήλιος Πίστας,
γραφίστας του Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Φωτογραφία εξωφύλλου:
Αιμιλιανός Γκέκας, *Μετέωρα. Φωτογραφικό Οδοιπορικό, Καλαμπάκα*, 2018

Για πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα **www.culture.gr**

© 2020 Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

ISBN 978-960-386-452-3

Απαγορεύεται η οποιαδήποτε μερική ή ολική ανατύπωση χωρίς την άδεια του εκδότη.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων,
Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

στα ελληνικά μνημεία της UNESCO

Πράσινες Πολιτιστικές Διαδρομές: μία πανελλήνια εκστρατεία

Οι **Πράσινες Πολιτιστικές Διαδρομές** είναι μια δράση του **Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού** που στοχεύει να ευαισθητοποιήσει τους πολίτες σε θέματα προστασίας και ανάδειξης του πολιτιστικού πλούτου και του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας μας, στο πλαίσιο της προαγωγής της βιώσιμης ανάπτυξης. Σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν το **2012** από τη **Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων** του ΥΠΠΟΑ, στο πλαίσιο της συμμετοχής της στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Εκπαίδευση στην Αειφόρο Ανάπτυξη. Έκτοτε πραγματοποιούνται κάθε χρόνο σε χρονική εγγύτητα με την Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος που γιορτάζεται στις 5 Ιουνίου και συντονίζονται από το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας της Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων. Οι Περιφερειακές και Ειδικές Περιφερειακές Υπηρεσίες της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς αναλαμβάνουν κάθε χρόνο το συντονισμό σε επίπεδο περιφερειακών ενοτήτων, δημιουργώντας τοπικά δίκτυα συνεργασίας με πολιτιστικούς ή περιβαλλοντικούς φορείς προκειμένου να οργανώσουν ποικίλα είδη δράσεων όπως εκπαιδευτικά προγράμματα, θεματικές ξεναγήσεις, περιηγήσεις, περιπάτους, πεζοπορίες, ποδηλατικές διαδρομές, καλλιτεχνικά δρώμενα, ενημερωτικές παρουσιάσεις κ.α.

Unesco: ο διεθνής οργανισμός για τα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς

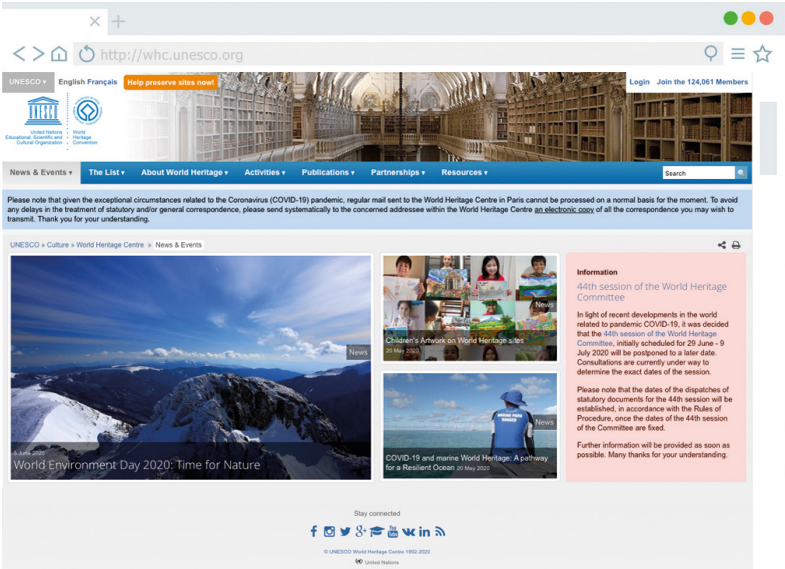

Η **UNESCO**, ο παγκόσμιος οργανισμός για την εκπαίδευση, την επιστήμη και τον πολιτισμό, δραστηριοποιείται έντονα για την προστασία των μνημείων της φύσης και του ανθρώπου. Στο πλαίσιο αυτό, έχει συντάξει και ανανεώνει διαρκώς τον **Κατάλογο** πολιτιστικών και περιβαλλοντικών **Μνημείων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς**, ενώ ο Κατάλογος Μνημείων σε κίνδυνο στρέφει την προσοχή στην ευθύνη που έχουμε όλοι μας απέναντι στην κοινή κληρονομιά.

Σε σύμπραξη με την UNESCO, η Ελλάδα έχει αναλάβει πρωτοβουλίες, για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στο πολιτιστικό απόθεμα.

Πράσινες λεπτομέρειες

Το Άγιον Όρος και τα Μετέωρα είναι οι μόνες ελληνικές εγγραφές της UNESCO που περιλαμβάνουν το κριτήριο ένταξης 7: απαράμιλλης ομορφιάς φυσικό τοπίο!

Η **κλιματική αλλαγή** είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο με πολλαπλές επιπτώσεις: αύξηση της ηλιοφάνειας και της υπεριώδους ακτινοβολίας, μείωση των βροχοπτώσεων, άνοδος της στάθμης της θάλασσας, έντονες θερμοκρασιακές μεταβολές, ισχυροί άνεμοι... επηρεάζουν το περιβάλλον αλλά και τα μνημεία.

Επιπλέον ο τουρισμός και η συνεχής κατοίκηση των ενταγμένων οικισμών και πόλεων είναι παράγοντες που προκαλούν φθορές και αλλοιώσεις και καθιστούν τη διαχείρισή τους εξαιρετικά δύσκολη.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2009, πέντε χρόνια μετά την εγγραφή της, η Δρέσδη απεντάχθηκε από τον κατάλογο της παγκόσμιας κληρονομιάς λόγω εκτεταμένης αλλοίωσης της μορφής της.

Η **«πράσινη» ανάπτυξη** και ο «πράσινος» πολιτιστικός τουρισμός είναι ένα μεγάλο στοίχημα με πολλαπλά οφέλη για όλους.

Ευκαιρία λοιπόν να γνωρίσουμε τα μνημεία του τόπου μας που έχουν μέχρι σήμερα ενταχθεί στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO και να σκεφτούμε πώς μπορούμε να συμβάλλουμε και εμείς στην προστασία τους. Ακολουθούμε, **για ένατη συνεχή χρονιά**, τις Πράσινες Πολιτιστικές Διαδρομές: φέτος θα είναι πιο «πράσινες» από ποτέ, αφού δεν απαιτούν μετακινήσεις και δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον. Οδηγός μας το διαδίκτυο, οι πλούσιες σε υλικό ιστοσελίδες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και η φαντασία μας.

Παρατηρούμε τη σχέση που είχαν τα μνημεία με το περιβάλλον στο παρελθόν, **ενημερωνόμαστε** για τους κινδύνους που τα απειλούν στο παρόν και **αναλαμβάνουμε δράση** για το μέλλον.

© divanimeteorahotel.com

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

UNESCO: World Heritage Center:
https://whc.unesco.org/

Τα ελληνικά μνημεία της UNESCO:
https://whc.unesco.org/en/interactive-map/?search=&id_states=gr

Κατάλογος των μνημείων σε κίνδυνο:
https://whc.unesco.org/en/danger/

3D επισκέψεις σε μνημεία από όλο τον κόσμο:
https://cyark.org/

και σε μνημεία σε κίνδυνο:
https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=2Wh5DUsVpn0&feature=emb_logo

Παράγοντες που απειλούν την παγκόσμια κληρονομιά:
https://whc.unesco.org/en/factors/

Πράσινες Πολιτιστικές Διαδρομές στα ελληνικά μνημεία της UNESCO

Η χώρα μας αριθμεί σήμερα 18 εγγραφές που περιλαμβάνουν μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους και οικισμούς. Οι εγγραφές καλύπτουν χρονολογικά όλες τις περιόδους από την προϊστορία έως τους νεώτερους χρόνους και γεωγραφικά απλώνονται σχεδόν σε όλη την επικράτεια.

Η δική μας πρόταση για τη φετινή Πράσινη Πολιτιστική Διαδρομή ακολουθεί χρονολογική σειρά με βάση το έτος ένταξης (από το 1986 έως το 2016), εσείς όμως με τη βοήθεια του σχετικού διαδραστικού χάρτη μπορείτε να περιηγηθείτε θεματικά ή γεωγραφικά.

Ας ξεκινήσουμε το ταξίδι μας!

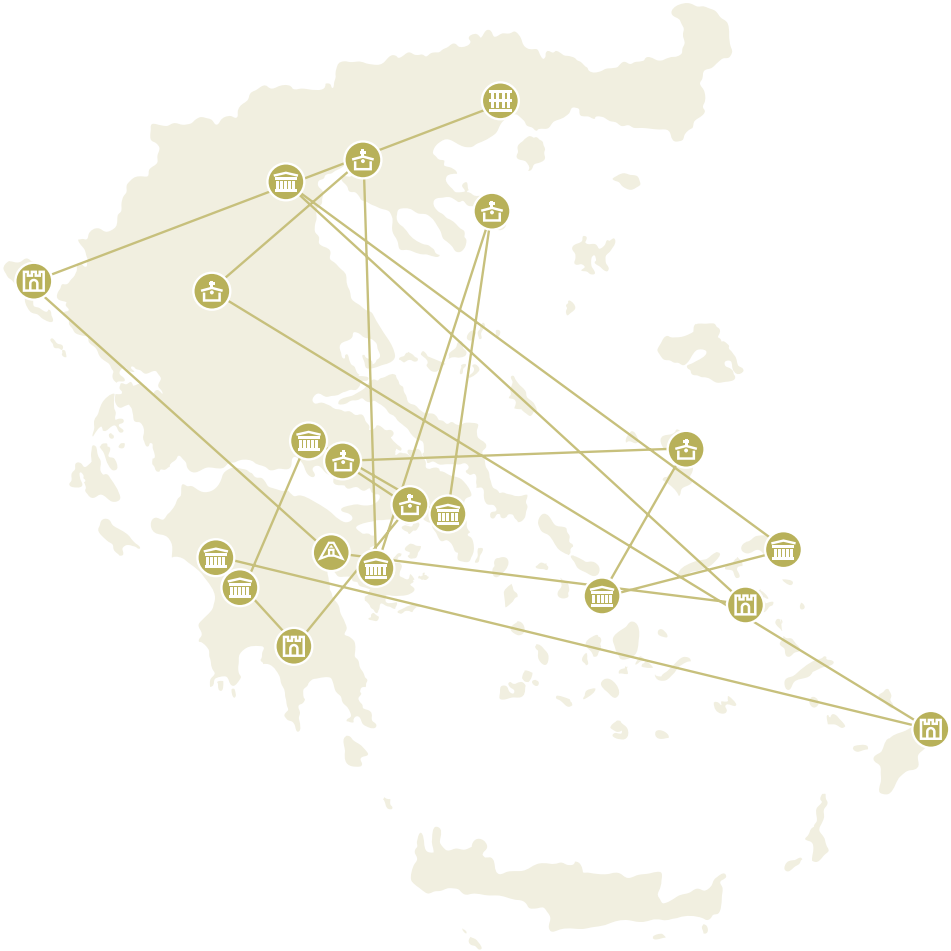

Μυκηναϊκή περίοδος

Αρχαϊκή, Κλασική περίοδος

Ελληνιστική, Ρωμαϊκή περίοδος

Βυζαντινή, μεταβυζαντινή περίοδος - ναοί

Βυζαντινή, μεταβυζαντινή περίοδος - κάστρα, οικισμοί

Ναός του Επικούριου Απόλλωνα στις Βάσσες

Νομός Ηλείας, Δυτική Ελλάδα

Κλασική περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1986

Ένας ναός για το λοιμό

© ilia-olympia.org

Ένα από τα καλύτερα σωζόμενα μνημεία της κλασικής περιόδου είναι ο **Επικούριος Απόλλων**, η πρώτη ελληνική εγγραφή στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO.

Ο ναός ταιριάζει αρμονικά με το βραχώδες τοπίο των Βασσών και προσαρμόζεται τέλεια στο φυσικό περιβάλλον, ακολουθώντας μια βασική αρχή των αρχαίων πολιτισμών: τον σεβασμό στη φύση.

Η καλή κατάσταση διατήρησης του ναού δεν είναι τυχαία, αφού βρίσκεται σε δύσβατο ορεινό τοπίο, στα όρια Ηλείας, Αρκαδίας και Μεσσηνίας, στη δυτική πλαγιά του όρους Κοτύλιο και 13 χλμ. από την αρχαία Φιγάλεια, στην οποία υπαγόταν παλιότερα διοικητικά. Οι **Βάσσες** οφείλουν την ονομασία τους στη μορφολογία του εδάφους, δηλαδή στις πολλές μικρές κοιλάδες (*βάσσαι ή βήσσαι*), που ανοίγονται μέσα στους βράχους. Μακριά από ανθρώπινες εγκαταστάσεις και παρεμβάσεις, παρέμεινε ξεχασμένος μέχρι το 1765, οπότε εντοπίστηκε από τον Γάλλο αρχιτέκτονα J. Bocher.

Εξαιρετικά **επίκαιρος** λόγω της τρέχουσας πανδημίας, ο ναός ανεγέρθηκε γύρω στο 420-400 π.Χ., προς τιμήν του θεού Απόλλωνα που βοήθησε

Πράσινες λεπτομέρειες

Στον Επικούριο Απόλλωνα έχει βρεθεί το πρώτο γνωστό κορινθιακό κιονόκρανο, διακοσμημένο με φύλλα ακάνθου και έλικες. Λέγεται ότι ο κεντρικός κίονας αντανακλούσε την πρώτη ακτίνα του θερινού ηλιοστασίου, αντιπροσωπεύοντας το αιώνιο απολλώνιο φως!

© blogspot.com

στην αντιμετώπιση επιδημίας, που έπληξε σύμφωνα με μια εκδοχή την περιοχή. Για τον λόγο αυτό ονομάστηκε *επικούριος*, δηλαδή αυτός που επικουρεί, συνδράμει, προστρέχει σε βοήθεια.

Σύμφωνα με τον περιηγητή Παυσανία, ο ναός είναι έργο του περίφημου Ικτίνου, αρχιτέκτονα του Παρθενώνα. Εδώ συνδυάζονται οι τρεις αρχιτεκτονικοί ρυθμοί της αρχαιότητας: δωρικός, ιωνικός και κορινθιακός.

Οι συχνοί παγετοί αποτελούν σοβαρό πρόβλημα για τον ναό, που βρίσκεται σε υψόμετρο 1130 μ. Ο Παυσανίας εκφράζεται με θαυμασμό για το κύριο υλικό δόμησης του ναού, τον ντόπιο σχιστολιθικό ασβεστόλιθο, ο οποίος όμως είναι πολύ επιρρεπής στη διάβρωση. Το νερό, όταν παγώνει λόγω ψύχους, παγιδεύεται στους πόρους του και φθείρει το οικοδομικό υλικό.

Το οριζόντιο επίπεδο όπου κτίστηκε ο ναός, διαμορφώθηκε τεχνητά στην πλαγιά με την παρεμβολή μιας στρώσης αργίλου πάνω στον φυσικό βράχο, γεγονός που προκάλεσε με το πέρασμα του χρόνου φθορές και καθίζηση των θεμελίων του. Το σαθρό έδαφος, οι συχνοί παγετοί και το ασβεστολιθικό υλικό επέβαλαν τη μόνιμη κάλυψη του κτηρίου με στέγαστρο από το 1987.

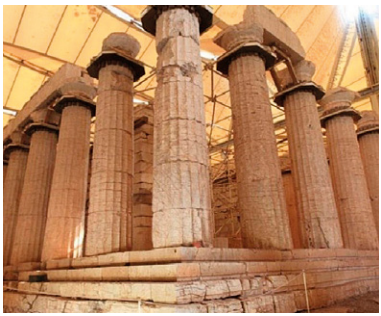

© www.kolmar.gr

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Ο ναός του Επικούριου Απόλλωνα:
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1142

Οι κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf
σ. 4-8, 35-37

Το στέγαστρο και οι εργασίες συντήρησης:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/ProliptikiSuntirisi.pdf
σ. 6-7
http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads/Apofash_Entakshs_Epikourio_.PDF
Jean-DanielPollet - ΝΑΟΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ, Βάσσες, (Bassae), Φιγάλειας 1964

https://www.youtube.com/watch?v=tU-dypXJ6R0

Αρχαιολογικός χώρος Δελφών

Νομός Φωκίδας, Στερεά Ελλάδα

Κλασική περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1987

Το αιωνόβιο δελφικό τοπίο

© wikimedia.org

Το πιο διάσημο μαντείο της αρχαιότητας βρίσκεται στους πρόποδες του Παρνασσού, ανάμεσα σε δύο θεόρατους βράχους, τις Φαιδριάδες. Το συγκρότημα αναπτύσσεται σε ένα εκπληκτικό, ακόμα άθικτο, φυσικό τοπίο, με ιδιαίτερη ενεργειακή φόρτιση, προκαλώντας δέος στον επισκέπτη.

Τα εντυπωσιακά μνημεία συνδυάζονται αρμονικά με το επιβλητικό φυσικό περιβάλλον σε τρία κλιμακωτά επίπεδα που διαμορφώνονται στην κατωφέρεια, ακολουθώντας την απότομη κλίση του βράχου. Στα ανατολικά, το ιερό τέμενος της Αθηνάς Προναίας περιλαμβάνει μικρού μεγέθους κτήρια, καθώς εκτείνεται σε ένα πλάτωμα περιορισμένης έκτασης που δεν επέτρεπε μεγαλύτερα οικοδομήματα.

Στη χαράδρα των Φαιδριάδων

Πράσινες λεπτομέρειες

Σύμφωνα με τη μυθολογία, ο πρώτος ναός που αφιερώθηκε στον θεό Απόλλωνα ήταν φτιαγμένος από κλαδιά δάφνης, ο δεύτερος από κερί μελισσών και φτερά και ο τρίτος από χαλκό! Η δάφνη, ιερό φυτό του θεού, έπαιζε σημαντικό ρόλο στη χρησμοδότηση: η Πυθία μασούσε φύλλα δάφνης και εισέπνεε αναθυμιάσεις από ένα χάσμα στο άδυτο. Σε κατάσταση έκστασης, έδινε τους ακατάληπτους χρησμούς που ερμήνευαν οι ιερείς.

βρίσκεται η Κασταλία πηγή, που σχετίζεται άμεσα με το μαντείο: εκεί πλένονταν για να εξαγνισθούν η Πυθία, οι ιερείς και οι προσκυνητές, καθώς και οι *θεοπρόποι*, αυτοί που ζητούσαν χρησμό από τον θεό.
Οι Δελφοί δεν νοούνται χωριστά από το «δελφικό τοπίο»: σε 520.000 στρέμματα εκτείνεται η ζώνη προστασίας, η οποία καταλήγει στην Ιτέα, ενώ η ευρύτερη περιοχή περιλαμβάνει επτά περιοχές Natura.

Μηδέν άγαν
ένα από τα πιο γνωστά δελφικά παραγγέλματα και ένα σοφό μήνυμα για την εποχή μας. Να μην υπερβάλλουμε σε τίποτε. Το μέτρο και την ισορροπία διδάσκει και το δελφικό τοπίο.

© rodosreport.gr

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Η επίσημη ιστοσελίδα του χώρου, με πλούσιες πληροφορίες και δραστηριότητες:
http://www.delphi.diadrasis.net/

Οι κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf
σ. 4-8, 21-28, 31-34

Το Δελφικό τοπίο:
https://www.fokidanews.gr/46762/δελφικό-τοπίο-η-σημαντικότερη-κληρον/

Το θέατρο των Δελφών:
https://en.calameo.com/read/004470083bea212c60168?authid=MeHOAtd3Ab7T

Το χιονισμένο δελφικό τοπίο:
https://www.thetoc.gr/politismos/article/i-afati-mageia-tou-xionismenou-delfikou-topiou?fbclid=IwAR0_TsNkek39bORXpOnr3bEIrgD9sMjHL8qpoutS4NbB_KiRrgx2sPk7wiM

Δελφοί - 3D αναπαράσταση:
https://www.youtube.com/watch?v=XtaN9uYhOa0

Ακρόπολη Αθηνών

Αθήνα, Αττική

Κλασική περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1987

Ο βράχος της ιερής ελιάς

© www.in.gr

Με ιστορία χιλιάδων χρόνων, ο λόφος της Ακρόπολης φιλοξενεί το πιο λαμπρό σύμβολο της αθηναϊκής δημοκρατίας και ένα από τα πιο αναγνωρίσιμα μνημεία παγκοσμίως. Είναι φυσικά οχυρό ύψωμα 156 μ. στη μέση του λεκανοπεδίου των Αθηνών και απρόσιτο από όλες του τις πλευρές εκτός από τη δυτική, όπου υπήρχε η κύρια πρόσβαση στον χώρο ήδη από την προϊστορική περίοδο.

Ο «ιερός βράχος» είναι η υπέρτατη έκφραση της προσαρμογής της αρχιτεκτονικής στο φυσικό περιβάλλον. Αυτή η τέλεια ισορροπημένη σύνθεση δημιουργεί ένα μνημειώδες τοπίο μοναδικής ομορφιάς, που περιλαμβάνει μια πλήρη σειρά αρχιτεκτονικών αριστουργημάτων του 5ου αιώνα π.Χ.

Από τα ιερότερα σημεία στο βράχο της Ακρόπολης ήταν η ελιά που χάρισε η θεά Αθηνά στους κατοίκους για να νικήσει τον Ποσειδώνα κατά τη διεκδίκηση της Αθήνας. Οι Αθηναίοι την πλησίαζαν με ευλάβεια, έδεναν κορδέλες στα κλαδιά της, κρεμούσαν αναθήματα και καρπούς. Βρισκόταν στο Πανδρόσειο, δίπλα στο Ερεχθείο και πυρπολήθηκε από τους Πέρσες όταν εισέβαλαν στην Αθήνα το

Πράσινες λεπτομέρειες

Το αγριολούλουδο Micromeriaacropolitana (μικρομέρια της Ακρόπολης) είναι ενδημικό φυτό που φυτρώνει μόνο στον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης και πουθενά αλλού στον κόσμο. Τον Ιανουάριο του 1981 το φυτό συμπεριελήφθη, με σχετικό Προεδρικό Διάταγμα, στον κατάλογο των προστατευόμενων φυτών από το Ελληνικό κράτος.

480 π.Χ. Ωστόσο, η καμένη ελιά αναγεννήθηκε, όπως και η πόλη. Οι «μορίες» ήταν οι απόγονοι της πρώτης ελιάς: στους αγώνες των Παναθηναίων, το έπαθλο ήταν αμφορείς γεμάτοι λάδι από τους καρπούς της.

Ποιοι είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες φθοράς και διάβρωσης του συγκροτήματος της Ακρόπολης;

- **Μόλυνση περιβάλλοντος/ατμοσφαιρική ρύπανση**: Η Ακρόπολη βρίσκεται εκτεθειμένη στην εξαιρετικά βεβαρημένη από ρύπους ατμόσφαιρα της πρωτεύουσας. Πάνω στις επιφάνειες κατακάθονται αιθάλη, υδρογονάνθρακες πετρελαίου και αιωρούμενα σωματίδια που προκαλούν μαύρες κρούστες.
- **Όξινη βροχή:** δηλαδή ο συνδυασμός του διοξειδίου του θείου και των οξειδίων του αζώτου με την ατμοσφαιρική υγρασία, μετατρέπουν το μάρμαρο σε γύψο, ενώ σβήνουν και τα τελευταία ίχνη ζωγραφικής από τα άλλοτε πολύχρωμα μνημεία.
- **Τουρίστες-επισκέπτες**: Τον Αύγουστο του 2019, η Ακρόπολη δέχτηκε 18.000 επισκέπτες κατά τη διάρκεια μίας μόνο ημέρας!
- **Βλάστηση**: Στην Ακρόπολη αναπτύσσονται 66 είδη επιθετικών και πολύ ανθεκτικών φυτών, που πρέπει να απομακρύνονται τακτικά με τα χέρια, χωρίς τη χρήση χημικών που επιβαρύνουν τα μνημεία, το περιβάλλον και τους ανθρώπους.

© blogspot.com

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Περιηγηθείτε «εικονικά» την Ακρόπολη:
http://www.acropolisvirtualtour.gr/

Εξερευνήστε το αττικό τοπίο και περιβάλλον:
http://followodysseus.culture.gr/el-gr/εματικέσενότητες/εισαγωγήστοαττικότοπίοκαιπεριβάλλον/αττικότοπίοκαιπεριβάλλον.aspx

Οι αιτίες φθοράς των μνημείων της Ακρόπολης:
http://repository.acropolis-education.gr/acr_edu/bitstream/11174/356/1/journey_01_el.pdf
και http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf

Ένα πείραμα για να την κατανόηση της όξινης βροχής:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiActs/KsudiKaiAugo.pdf

Φθορές μνημείων:
https://www.kathimerini.gr/326620/article/epikairothta/kosmos/vakthria-trwne-marmara-kai-petres-arxaiwn-mnhmeiwn

Επισκεψιμότητα και Ακρόπολη:
https://www.protagon.gr/epikairotita/tis-meres-pou-vouliakse-i-akropoli-44341892523

Διαδραστική Περιήγηση στην Ακρόπολη της Εποχής του Περικλή:
https://www.youtube.com/watch?v=7hcVCmuoOYM
http://www.hellenic-cosmos.gr/

Άγιον Όρος

Χαλκιδική, Κεντρική Μακεδονία

Βυζαντινή, μεταβυζαντινή και νεότερη περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1988

Στο περιβόλι της Παναγίας

© wikimedia.org

Σύμφωνα με μια παράδοση, η Θεοτόκος και ο ευαγγελιστής Ιωάννης παρέπλεαν τον Άθω: μια κακοκαιρία τους ανάγκασε να αποβιβαστούν στη θέση όπου σήμερα βρίσκεται η μονή Ιβήρων. Τότε, η Παναγία ζήτησε από τον Υιό της, να της παραχωρήσει την περιοχή, που ήταν πανέμορφη. Έτσι, η χερσόνησος έγινε το περιβόλι της Παναγίας.

Η αθωνική πολιτεία με τις 20 μονές αναπτύσσεται σε απαράμιλλης ομορφιάς τοπίο με φυσικές καλλονές και ειδυλλιακές κατάφυτες, δασώδεις πλαγιές. Το Όρος ήταν ίσως το μεγαλύτερο καλλιτεχνικό κέντρο της βυζαντινής και μεταβυζαντινής τέχνης, ενώ αποτελεί σήμερα σημείο αναφοράς του ορθόδοξου Χριστιανισμού.

Η χερσόνησος του Άθω συνδυάζει μεγάλη ποικιλία κλιματικών τύπων, καθώς το υψόμετρο φτάνει απότομα από τη θάλασσα στα 2033 μέτρα! Οι μονές βρίσκονται σε αρμονία με το ποικιλόμορφο φυσικό περιβάλλον και το σύνολο των κτισμάτων (σκήτες, ταρσανάδες κλπ) προσδίδοντας μια έντονη πνευματικότητα, ώστε ο επισκέπτης να βρίσκεται πλησιέστερα στον Θεό. Το Περιβόλι της Παναγίας καλύπτεται από δρυοδάση, δάση καστανιάς, ελάτης και μαύρης πεύκης και πολλά άλλα

Πράσινες λεπτομέρειες

Όταν στα μέσα του 19ου αιώνα ο Γερμανός βοτανολόγος φυτογεωγράφος August Griesebach επισκέπτεται το Όρος, αναφέρει ότι πουθενά αλλού στην Ευρώπη και τα Βαλκάνια τα δάση δεν είναι τόσο μεγαλειώδη, τόσο πυκνά και με τόσο μεγάλη ποικιλία ειδών!

σπάνια είδη χλωρίδας, ενώ φιλοξενεί μια από τις πλουσιότερες πανίδες της Ελλάδας: περίπου 131 είδη πτηνών, 37 θηλαστικών, 14 ερπετών και 10 αμφιβίων! Αυτό το μοναδικό περιβάλλον είναι αναπόσπαστο κομμάτι της Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Μετά το 1924, στο πλαίσιο της αγροτικής μεταρρύθμισης, οι μονές άρχισαν να εκμεταλλεύονται τα δάση, με αποτέλεσμα τα περισσότερα να μετατραπούν σε *πρεμνοφυή*, δηλαδή δάση όπου η αναγέννηση γίνεται με παραβλαστήματα και όχι με σπόρους ή με φυτάρια. Αυτά τα δάση έχουν υψηλότερες απαιτήσεις διαχείρισης, ώστε να εξασφαλίζεται η σταθερότητα του οικοσυστήματος.

Μακριά από τις πόλεις και από την ατμοσφαιρική ρύπανση, η φύση του Αγίου Όρους παραμένει ανέγγιχτη σε μεγάλο βαθμό. Παρόλα αυτά, κινδυνεύει κι αυτή από την κλιματική αλλαγή: πυρκαγιές κατακαίουν τα δάση και πολλές φορές απειλούν τα ίδια τα μνημεία. Άλλες φυσικές καταστροφές, όπως πλημμύρες συνοδευόμενες από δυνατούς ανέμους προκαλούν και αυτές με τη σειρά τους φθορές στο φυσικό αλλά και το δομημένο τοπίο του Άθω.

© wikimedia.org

© wikimedia.org

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Το Άγιον Όρος:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2367

Αθωνική ψηφιακή κιβωτός:
https://www.mountathos.org/el-GR/Home.aspx

Η πυρκαγιά του 2012:
http://aegis.aegean.gr/aegis_files/pyrosvestiki_agio_orossmallpdf.com.pdf

Ψηφιακή κιβωτός γνώσης και πολιτισμού των Ιερών Μονών του Αγίου Όρους:
https://athoskivotos.eu/

Διαδραστική παρουσίαση σχετικά με το Άγιον Όρος για μαθητές και εκπαιδευτικούς:
http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7644

Ντοκιμαντέρ για την αθωνική πολιτεία:
https://www.youtube.com/watch?v=U5pwfLRI-R8&t=203s

Ψηφιακή περιήγηση στις Μονές:
https://proskynitaria1.mountathos.org/

Αρχαιολογικός χώρος Ασκληπιείου Επιδαύρου

Νομός Αργολίδας, Πελοπόννησος

Κλασική περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1988

Ένα άλσος για την ίαση ψυχής και σώματος

© cdn.elebase.io

Ένα καταπράσινο τοπίο σε μια κοιλάδα που απλώνεται στους πρόποδες του Κυνόρτιου όρους στην Αργολίδα σε συνδυασμό με μια πηγή που αναβλύζει άφθονο νερό, συνθέτουν έναν χώρο ειδυλλιακής ομορφιάς, που γιατρεύει την ψυχή και το σώμα. Το Ασκληπιείο της Επιδαύρου, σε άμεση συσχέτιση με τη φύση, ήταν το ιδανικό περιβάλλον για την ανάπτυξη της λατρείας του προστάτη της ιατρικής, του θεού Ασκληπιού.
Η θέση, το κλίμα, η βλάστηση, το νερό, συλλειτουργούν ως παράγοντες ίασης. Η θεραπευτική διαδικασία περιλαμβάνει άφθονο νερό, καλό φαγητό και ύπνο, ενώ ο συνδυασμός με τον ρόλο του θεάτρου και τη λειτουργία της *κάθαρσης,* θυμίζει τη σύγχρονη ολιστική ιατρική: η θέα, οι ήχοι, οι μυρωδιές, οι γεύσεις, τα πάντα συντελούν σε μια υπερβατική εμπειρία.

Όλοι γνωρίζουμε το θέατρο της Επιδαύρου με την ιδανική προσαρμογή στο τοπίο και την υπέροχη θέα, αλλά και την τέλεια ακουστική του, που οφείλεται στον συνδυασμό του απόλυτα συμμετρικού σχεδιασμού του οικοδομήματος και της επιλογής της

Πράσινες λεπτομέρειες

«Την γεωμετρική συμμετρικότητα της κατασκευής αυτής διασκέδαζε το βάθος των ρωμαλέων πεύκων με τις ελεύθερες γραμμές τους και, ακόμη πιο πίσω, τ' ακανόνιστα τρίχωνα των βουνών, γραμμένα στο ψλογόχρυσο κατεβατό του δειλινού. Έτσι άρχισε η παράσταση, στην υποβλητική ατμόσφαιρα του πρώτου μουχρώματος, μέσα σ' ένα μενεξεδένιο σύθαμπο."...γράφει ο Σπύρος Μελάς, μαγεμένος από το ψυσικό «σκηνικό» της παράστασης του «Ιππόλυτου» (εφημερίς «Εστία», 14 Ιουλίου 1954).

© googleusercontent.com

τοποθεσίας με την κατάλληλη κλίση, ώστε να ενισχύει την αντανάκλαση των ήχων.
Πέρα από την αισθητική απόλαυση όμως, ας αναλογιστούμε τον λατρευτικό, καθαρτικό και θεραπευτικό ρόλο που επιτελούσε.

Το νερό προσφέρει ψυχικό καθαρμό και σωματική ίαση, γι' αυτό και η παροχή του εξασφαλιζόταν από περίπλοκα υδραυλικά συστήματα. Σήμερα, σημαντικές αναστηλωτικές επεμβάσεις προσπαθούν να θωρακίσουν τα μνημεία από τη διάβρωση από τα νερά.

Όλα για την τέχνη;
Ηθοποιοί, σκηνοθέτες, τεχνικοί, θεατές... Βαριά σκηνικά, ακατάλληλα υλικά, ψηλά τακούνια, φαγητά και ποτά...
Το 2007, στην Επίδαυρο έπεσαν χημικά σε ένα βωμό δεξιά της σκηνής, με αποτέλεσμα οι συντηρητές να χρειαστούν ένα μήνα για να τα καθαρίσουν. Τα μνημεία και η φύση «τραυματίζονται» και χρειάζονται την προσοχή και τη φροντίδα μας.

© blogspot.com

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Ο αρχαιολογικός χώρος Ασκληπιείου Επιδαύρου:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2374

Μια περιήγηση στο Ασκληπιείο με οδηγό τον Παυσανία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Ugeia/AsklipieioEpidaurou.pdf

Υλικό για το αρχαίο Θέατρο:
https://en.calameo.com/read/004470083aded2c35c1b9?authid=9wzmNp8Yjt2b

Οι κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf
σ. 4-8, 31-34, 44-46

Η παράσταση του «Ιππολύτου» στην Επίδαυρο το 1954:
http://www.nt-archive.gr/playMaterial.aspx?playID=781

3D αναπαράσταση του Ασκληπιείου:
https://www.youtube.com/watch?v=cMQXs0MC9Kc

Δραματοποιημένη αναπαράσταση της «Ιάσεως του Αριστάρχου»:
https://www.youtube.com/watch?v=x8hAV4Ttxtg

Παλαιο-χριστιανικά και Βυζαντινά Μνημεία Θεσσαλονίκης

Νομός Θεσσαλονίκης, Κεντρική Μακεδονία

Παλαιο-χριστιανική και βυζαντινή περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1988

Μία βυζαντινή μεγαλούπολη

© www.thebyzantinelegacy.com

Η πόλη της Θεσσαλονίκης είναι «παντρεμένη» με τη θάλασσα, γι' αυτό και συχνά η νύμφη του Θερμαϊκού αποκαλείται και «νύφη». Η θέση της στον μυχό του κόλπου είναι άκρως στρατηγική. Ο Θερμαϊκός είναι ο μεγαλύτερος κόλπος του Αιγαίου και το λιμάνι της Θεσσαλονίκης, από τα ασφαλέστερα, ανοίγει την πύλη προς τα Βαλκάνια.

Πριν γίνει «συμπρωτεύουσα», η Θεσσαλονίκη υπήρξε «συμβασιλεύουσα»: κατά τη βυζαντινή περίοδο η πόλη κατείχε ηγετικό ρόλο στον βαλκανικό χώρο σε επίπεδο πνευματικής και καλλιτεχνικής παραγωγής και διατήρησε τον μητροπολιτικό χαρακτήρα της σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας της.

© wikimedia.org

Πράσινες λεπτομέρειες

Ο εντυπωσιακός σε μέγεθος τρούλος (24μ. διάμετρος) του Αγίου Γεωργίου, γνωστού ως Ροτόντα, κοσμείται με ψηφιδωτά εξαιρετικής τέχνης, που αναπτύσσονται σε τρεις παράλληλες ζώνες. Στη μεσαία ζώνη η διακόσμηση αποτελείται από πλοχμό με κλαδιά και καρπούς που θυμίζουν πορτοκαλεώνα (5ος αιώνας μ.Χ.).

Μετά τον εκχριστιανισμό των Σλάβων, η πολιτιστική ακτινοβολία της Θεσσαλονίκης στον σλαβικό κόσμο ήταν πολύ ισχυρή. Η πόλη είναι σήμερα ένα ανοικτό μουσείο βυζαντινής τέχνης, καθώς τα σωζόμενα μνημεία καλύπτουν χρονολογικά τη βυζαντινή καλλιτεχνική παραγωγή από τον 4ο μ.Χ. έως τον 15ο μ.Χ. αιώνα.

Το ιστορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης διατηρεί τον πολεοδομικό ιστό της οθωμανικής πόλης και μνημεία από όλες σχεδόν τις περιόδους: ναοί, δημόσια κτήρια, λουτρά και τείχη από τη ρωμαϊκή, παλαιοχριστιανική, βυζαντινή και οθωμανική εποχή. Η μεγάλη πυρκαγιά του 1917 σημάδεψε την πόλη, καταστρέφοντας πολλά μνημεία, μεταξύ των οποίων τον περίφημο βυζαντινό ναό του Αγίου Δημητρίου.

Η φωτιά καταστρέφει ακόμα και την πέτρα: η μεγάλη αύξηση της θερμοκρασίας διαστέλλει απότομα τους κρυστάλλους, κι έτσι θρυμματίζονται τα πετρώματα. Οι «ασβεστοποιημένες» επιφάνειες είναι σαν πληγές, ανοιχτές στη φθορά.

Η μορφή της Θεσσαλονίκης αλλοιώθηκε από την πυκνή δόμηση και τις πολυώροφες πολυκατοικίες, που άρχισαν να οικοδομούνται τις δεκαετίες που ακολούθησαν. Η ανάπτυξη της μεγαλούπολης οδηγεί σε επιβάρυνση του περιβάλλοντος, με συνέπεια η ατμοσφαιρική ρύπανση να προκαλεί σοβαρές βλάβες στα μνημεία.

© wikimedia.org

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Τα βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης στον κατάλογο της UNESCO:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh3530.jsp?obj_id=9141
https://whc.unesco.org/en/list/456/

Οι κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf σ. 29-30, 35-37

Η έκθεση «1917: Μνημεία στις φλόγες»:
https://yougoculture.com/news-greek/mnimeia-stis-floges

3D ψηφιακή αναπαράσταση των τειχών της Θεσσαλονίκης:
https://www.youtube.com/watch?v=YwGOetEi2iM

Ψηφιακή αναπαράσταση του συγκροτήματος του γαλεριανού παλατιού:
https://www.youtube.com/watch?v=i2R11kio3_A

Ψηφιακές ιστορικές περιηγήσεις Βυζαντινή Μακεδονία:
https://www.youtube.com/watch?v=MNYeblcN0hc

Μετέωρα

Νομός Τρικάλων, Θεσσαλία

Βυζαντινή, μεταβυζαντινή και νεότερη περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1988

Ουράνιοι βράχοι

© wikimedia.org

Σε ένα απόκοσμο σκηνικό, που προκαλεί δέος και εκπέμπει μυστήριο, η φυσική ομορφιά συνταιριάζεται μοναδικά με τη βυζαντινή αρχιτεκτονική. Ανάλογα με τον καιρό και τις εποχές, οι επιβλητικοί πέτρινοι όγκοι αλλάζουν όψη και μορφή. Την ημέρα, η θέα από την κορυφή είναι μοναδική, καθώς το βλέμμα φτάνει έως τις πλαγιές του όρους Κόζιακα και την οροσειρά της Πίνδου στα δυτικά. Κατά τη διάρκεια της νύχτας, κάτω από το φως του φεγγαριού, οι βράχοι μοιάζουν με γιγάντιες μορφές Τιτάνων.

Η μοναστική κοινότητα των Μετεώρων είναι η μεγαλύτερη και σημαντικότερη του ελλαδικού χώρου μετά το Άγιον Όρος. Για πολλούς αιώνες ήταν κέντρο γραμμάτων και τεχνών. Τα κτίσματα δένουν αρμονικά με το παγκοσμίως μοναδικό γεωλογικό φαινόμενο των διάσπαρτων βράχων. Σήμερα, διατηρούνται έξι μονές κατοικημένες, άλλες ερειπωμένες, σκήτες και ασκηταριά.

Πριν από περίπου τριάντα εκατομμύρια χρόνια, στην περιοχή των Μετεώρων, που ήταν λιμνοθάλασσα, είχε τις εκβολές του ένα γιγάντιο ποτάμι. Κάποια στιγμή η κοίτη και ο ρους του ποταμού άλλαξαν. Καθώς τα νερά υποχωρούσαν, αποκαλύφθηκαν οι δελτογενείς εκβολές του ποταμού,

Πράσινες λεπτομέρειες

Στο καθολικό της μονής Αγίου Νικολάου του Αναπαυσά εικονίζεται η σπάνια παράσταση της Ονοματοδοσίας των ζώων από τον Αδάμ. Οι τοιχογραφίες είναι έργο του Κρητικού ζωγράφου Θεοφάνη Στρελίτζα Μπαθά και είναι το παλαιότερο γνωστό υπογεγραμμένο έργο του (1527).

© Αιμιλιανός Γκέκας

ένας σωρός από πέτρες και λάσπη, που διαμορφώθηκε σταδιακά με γεωλογικές ανακατατάξεις σε απροσπέλαστους ογκόλιθους από ψαμμίτη, το «πέτρινο δάσος» των Μετεώρων.
Τα Μετέωρα απειλούνται από την κλιματική αλλαγή. Έντονα φυσικά φαινόμενα, όπως καταρρακτώδεις βροχές και δυνατοί άνεμοι, είναι πιθανόν να επιφέρουν σημαντικές φθορές στα μνημεία αλλά και να προκαλέσουν διάβρωση των βράχων και βραχοπτώσεις.

Οι «εργένηδες» των Μετεώρων

Η περιοχή των Μετεώρων είναι σημαντικός βιότοπος για διάφορα άγρια είδη (λύκους, αρκούδες, αρπακτικά πουλιά). Ο ασπροπάρης είναι το μικρότερο είδος γύπα. Είναι ένα από τα πιο έξυπνα πουλιά, που χρησιμοποιεί τις πέτρες ως «εργαλεία» για να σπάει αβγά! Ενώ στο παρελθόν ήταν ένα τα πιο κοινά είδη στη Θεσσαλία, σήμερα είναι ένα από τα πλέον απειλούμενα στην Ευρώπη. Ο βασικός κίνδυνος για τα αρπακτικά είναι οι φόλες. Τη δεκαετία του 1980, στα Μετέωρα ζούσε ο μεγαλύτερος πληθυσμός ολόκληρης της Βαλκανικής: 50 ζευγάρια. Σήμερα, μόνο δύο αρσενικοί ασπροπάρηδες έχουν απομείνει στην περιοχή, χωρίς δυνατότητα αναπαραγωγής.

© wikimedia.org

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Τα Μετέωρα:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2442

Κέντρο Ψηφιακής Προβολής της Ιστορίας και του Πολιτισμού των Μετεώρων:
https://www.meteorarocks.com/el/sights/digital-projection-centre-of-meteoras-history-and-culture/

Ντοκιμαντέρ «ΜΕΤΕΩΡΑ ΟΙ ΒΡΑΧΟΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ»:
https://www.youtube.com/watch?v=AAcJfczXNS8

Ντοκιμαντέρ Μετέωρα «Οι κατακόμβες του ουρανού»:
https://www.youtube.com/watch?v=Qjtfu4IfEIg

Οι κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf σ. 38-43

Οι ασπροπάρηδες των Μετεώρων:
https://www.ethnos.gr/ellada/43984_oi-teleytaioi-asproparides-ton-meteoron

Μεσαιωνική πόλη Ρόδου

Νομός Δωδεκανήσου, Νότιο Αιγαίο

Ύστερη βυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1988

Στην πόλη του Μεγάλου Μαγίστρου και των ιπποτών

© wikimedia.org

Χτισμένη στο βόρειο άκρο του νησιού, η πόλη της Ρόδου αποτελούσε λιμάνι στρατηγικής σημασίας, καθώς βρισκόταν σε κομβικό σημείο των εμπορικών θαλάσσιων δρόμων. Ο τειχισμένος οικισμός, όπως διαμορφώθηκε σταδιακά και σώζεται σήμερα, είναι τυπικό παράδειγμα διαχρονικής πολυπολιτισμικής μεσογειακής πόλης. Ο κάθε πολιτισμός αφήνει το αποτύπωμά του και ο συνδυασμός τους διαμορφώνει ένα γοητευτικό σύνολο που μας ταξιδεύει στον χρόνο.

Η αρχαία Ρόδος χτίστηκε σύμφωνα με το αρτιότερο πολεοδομικό σύστημα, το γνωστό ως «Ιπποδάμειο». Κατά τον Μεσαίωνα, τειχίστηκε από τους Βυζαντινούς αρχικά και στη συνέχεια από τους Λατίνους. Το 1309 ξεκινά η Ιπποτική περίοδος και η Ρόδος εξελίσσεται σε διοικητικό και πολιτικό κέντρο του κράτους των **Ιωαννιτών ιπποτών**. Το 1522 περιέρχεται στην εξουσία των Οθωμανών και το 1912 των Ιταλών.

Τα πανίσχυρα τείχη της πόλης

Πράσινες λεπτομέρειες

«Μυστικοί» κήποι της εποχής των ιπποτών παραμένουν κρυμμένοι στα μεσαιωνικά σοκάκια της πόλης, με μεγαλύτερο τον «Κήπο της Ρβέρνης». Ο Κήπος του Ιδρύματος Marc de Montalembert φιλοξενεί 50 είδη δένδρων, λουλουδιών, βοτάνων και άλλων φυτών, που αναφέρονται σε χειρόγραφο του ιππότη Guillaume Caoursin από το 1484: καλλιεργούνται λεμονιές, μανταρινιές, πορτοκαλιές, μουσμουλιές, μυρτιές, δάφνες, ανεμώνες, λεβάντα, μέντα, θυμάρι, άκανθος, σαντολίνα, γιασεμί, αρτεμισίες, δίκταμο, νάρκισσοι, βιόλες, ασφόδελοι, 13 είδη τριανταφυλλιών και πολλά άλλα είδη.

αντιστάθηκαν ακόμα και στην πολιορκία του Μωάμεθ Β' του Πορθητή, το 1480, αλλά όχι στην αλμύρα και την υγρασία! Στη Ρόδο χρησιμοποιείται ο ντόπιος ψαμμιτικός ασβεστόλιθος, με υψηλή υδαταπορροφητικότητα και μεγάλους πόρους. Με την άνοδο της θερμοκρασίας, μεγάλοι κρύσταλλοι αλάτων σχηματίζονται με τη μορφή άσπρης κρούστας (εξανθίσεις), επιταχύνοντας τη διάβρωση των μνημείων και την ανάπτυξη φυτών και μικροοργανισμών.

Στην εποχή μας, η κοσμοπολίτικη Ρόδος αποτελεί έναν εξαιρετικά δημοφιλή προορισμό τουριστών από όλο τον κόσμο. Τα κτήρια αποκτούν νέες χρήσεις και παρά το ότι η συντήρησή τους έχει υψηλές απαιτήσεις, η πόλη συνεχώς εξελίσσεται.

© wikimedia.org

© wikimedia.org

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Η πόλη της Ρόδου:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=7029

Τα κάστρα της Ρόδου:
https://www.youtube.com/watch?v=A59oemS3WWA

Ο κήπος του ιδρύματος Marc de Montalembert:
https://www.in.gr/2018/06/24/plus/features/idryma-marc-de-montalembert-kai-o-spanios-mesaionikos-kipos-sti-rodo/

Οι κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf σ. 11-14, 44-46

Ο πανίσχυρος πολιορκητής:
https://www.tanea.gr/2010/01/28/greece/panisxyros-poliorkitis-i-almyra/

Περιήγηση στη μεσαιωνική πόλη της Ρόδου:
https://www.youtube.com/watch?v=LsuGX5Aijqk

Έργα αποκατάστασης στη μεσαιωνική πόλη της Ρόδου:
https://www.youtube.com/watch?v=k09ksZkdUOg

Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας

Νομός Ηλείας, Δυτική Ελλάδα

Κλασική περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1989

«Ο κάλλιστος τόπος»[1]

© wikipedia.org

Το απαράμιλλης ομορφιάς φυσικό τοπίο της Ολυμπίας ήταν αντάξιο του θεού Δία: η Άλτις, δηλαδή το Ιερό Άλσος, κατάφυτο με αγριελιές, πεύκα, πλατάνια, λεύκες και δρυς, διαμορφώνεται κατά τον 10ο - 9ο αι. π.Χ., για να φιλοξενήσει τη λατρεία του πατέρα των θεών και των ανθρώπων.

Στους νοτιοδυτικούς πρόποδες του κατάφυτου Κρονίου λόφου, στη συμβολή των ποταμών Αλφειού και Κλαδέου, έμελλε να γεννηθεί ο ισχυρότερος θεσμός ειρήνης, ευγενούς άμιλλας, ψυχικής και σωματικής ανάτασης: οι Ολυμπιακοί αγώνες. Ο Διόδωρος Σικελιώτης αναφέρει ότι ο Ηρακλής

1. Πίνδαρος

Πράσινες λεπτομέρειες

Στεφάνια πλεγμένα από άγρια φυτά ήταν το έπαθλο στους αρχαίους αγώνες: δάφνη στα Πύθια, άγριο σέλινο στα Νέμεα, πεύκο και σέλινο στα Ίσθμια και ο γνωστός κότινος, από κλαδί αγριελιάς, στους Ολυμπιακούς αγώνες. Ο Παυσανίας όμως αναφέρει ότι τα πέντε πρώτα χρόνια, οι νικητές δεν στέφονταν με κότινο αλλά έπαιρναν ένα μήλο! Σκεφτείτε σε πόσους άλλους μύθους ο καρπός αυτός υπήρξε το «μήλον της έριδος»!

© wikimedia.org

επέλεξε τη συγκεκριμένη θέση ακριβώς λόγω της ομορφιάς του: *Κάλλιστον τῶν τόπων πρὸς τηλικαύτην πανήγυριν προκρίνας τὸ παρὰ τὸν Ἀλφειὸν ποταμὸν πεδίον* (Διόδωρος Σικελιώτης 4, 14).

Οι σεισμοί και η πλημμυρική δράση των δύο ποταμών, Αλφειού και Κλαδέου, προκαλούν συχνά καταστροφές στην Ολυμπία. Έχει υπολογιστεί ότι το έδαφος κάτω από τον ναό του Διός καθιζάνει ως και 1,6 χιλιοστά τον χρόνο, ενώ σύμφωνα με δορυφορικές μετρήσεις, σε χίλια χρόνια η αρχαία Ολυμπία μπορεί να έχει βυθιστεί κατά ένα μέτρο ή και περισσότερο.
Οι πολύ υψηλές θερμοκρασίες, η ανομβρία και οι ισχυροί άνεμοι ήταν μερικές από τις αιτίες των ολέθριων πυρκαγιών που σημειώθηκαν στην Πελοπόννησο το καλοκαίρι του 2007. Στην Ολυμπία, ο Κρόνιος λόφος κάηκε ολοσχερώς, ενώ κινδύνευσαν τα μνημεία και τα μουσεία.
Σημαντικά έργα αντιδιαβρωτικής και αντιπλημμυρικής προστασίας, αναδασώσεων και αποκατάστασης της βλάστησης, καθώς και η αντιπυρική οργάνωση στοχεύουν να θωρακίσουν την Ολυμπία για το μέλλον.

© worldphotowalk.com

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Η αρχαία Ολυμπία:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2358
https://www.youtube.com/watch?v=WzZ6fbbuVPw
http://www.progettotraiano.com

Οι κίνδυνοι που απειλούν το μνημείο:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf
σ. 29-30, 31-34

Αρχαιολογικός χώρος Μυστρά

Νομός Λακωνίας, Πελοπόννησος

Ύστερη βυζαντινή περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1989

«...πύρε βουνί παράξενον, απόκομμα εις όρος»[1]

© wikimedia.org

Η βυζαντινή καστροπολιτεία του Μυστρά σκαρφαλώνει την πλαγιά ενός φυσικά οχυρωμένου λόφου που μοιάζει να έχει αποκοπεί απότομα από τον επιβλητικό και αγέρωχο Ταΰγετο, το «αρσενικό βουνό» όπως τον αποκάλεσε ο Μυριβήλης. Σε απόλυτα στρατηγική θέση, με πρόσβαση μόνο από τη βόρεια και ανατολική πλευρά, ο λόφος υψώνεται στα 300 μέτρα και προσφέρει απέραντη θέα στην πεδιάδα του Ευρώτα και στον γειτονικό Πάρνωνα.

Ο Μυστράς, πρωτεύουσα του Δεσποτάτου του Μορέως, υπήρξε λαμπρό κέντρο φιλοσοφίας, τέχνης και

1. Χρονικόν του Μορέως

Πράσινες λεπτομέρειες

Έξι θαλερά ελαιόδεντρα συμπληρώνουν το δεξιό τμήμα της παράστασης της Ανάληψης του Χριστού στο καθολικό της μονής της Παντάνασσας. Οι ελιές αποδίδονται με ρεαλισμό, με πυκνά ψυλλώματα με ασημένιες ανταύγειες και ευδιάκριτους καρπούς. Ελαιόδεντρα απεικονίζονται επίσης στη σκηνή της Ανάληψης στον ναό της Περιβλέπτου. Καθόλου τυχαίο: η ελιά, μαζί με τα εσπεριδοειδή, είναι οι βασικότερες καλλιέργειες στη γειτονική πεδιάδα της Σπάρτης.

πολιτισμού αλλά και σπουδαίο παράδειγμα οχυρής υστεροβυζαντινής πόλης, καθώς είναι σπαρμένη με σπίτια, αρχοντικά, πλατείες, εκκλησιές, μοναστήρια. Από το παλάτι του Μυστρά ξεκίνησε ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος για να στεφθεί αυτοκράτορας στην Κωνσταντινούπολη το 1449, λίγα χρόνια πριν την Άλωση.

Η δεσπόζουσα θέση του Ταϋγέτου στην περιοχή ευνόησε την ανάπτυξη ενός μοναδικού οικοσυστήματος, με πολλά ενδημικά είδη φυτών: από τα 700 είδη που φύονται στην περιοχή, περίπου 30 δεν απαντούν πουθενά αλλού στον κόσμο.
Η πλούσια βλάστηση δημιουργεί ένα μαγευτικό τοπίο, αλλά συχνά απειλεί τα ίδια τα μνημεία: οι ρίζες των φυτών θρυμματίζουν τα δομικά υλικά και κατακρατούν υγρασία, ευνοώντας την ανάπτυξη λειχήνων και διαφόρων μικροοργανισμών. Οι τακτικοί καθαρισμοί απαιτούν και προσεκτική απομάκρυνση φυτών με τα χέρια και ειδικά χορτοκοπτικά μηχανήματα. Η συστηματική συντήρηση της καστροπολιτείας είναι ένας διαρκής αγώνας ενάντια στις φθορές του χρόνου.

© wikidata.org

© wikimedia.org

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Η καστροπολιτεία του Μυστρά:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2397

Ψηφιακές ιστορικές περιηγήσεις: Μυστράς:
https://www.youtube.com/watch?v=gLBX8-VQDB8

Οι κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf
σ. 21-28

Μονή Δαφνίου,
Μονή Οσίου Λουκά,
Νέα Μονή Χίου

Νομός Αττικής,
Νομός Βοιωτίας,
Στερεά Ελλάδα
Νομός Χίου,
Βόρειο Αιγαίο

Μέση βυζαντινή περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1990

Αυτοκρατόρων Δώρα

© wikimedia.org

Τρία σημαντικά μοναστηριακά συγκροτήματα της μεσοβυζαντινής περιόδου (9ος-13ος αιώνας) έχουν ενταχθεί από κοινού στην Παγκόσμια Κληρονομιά της UNESCO. Και τα τρία είναι αντιπροσωπευτικά δείγματα του οκταγωνικού αρχιτεκτονικού ρυθμού και κοσμούνται με ψηφιδωτά εξαιρετικής τέχνης.

Η Μονή του Οσίου Λουκά ιδρύθηκε στα μέσα του 10ου αιώνα από τον ομώνυμο τοπικό όσιο. Βρίσκεται στις πλαγιές του Ελικώνα και μοιάζει ανέγγιχτη από τον χρόνο, καθώς η ευρύτερη περιοχή προστατεύεται ως χώρος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Η Νέα Μονή της Χίου ιδρύθηκε στα μέσα του 11ου αιώνα από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Θ΄ Μονομάχο. Κρύβεται και αυτή σε βουνό, στη δυτική πλαγιά του όρους Προβατάς, ανάμεσα σε πεύκα, ελιές και χαμηλή βλάστηση.

Η Μονή Δαφνίου, η οποία ιδρύθηκε τον 11ο αιώνα στα ερείπια αρχαίου ναού αφιερωμένου στον Δαφναίο Απόλλωνα και δίπλα στην αρχαία Ιερά Οδό, περιοχή με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος, σήμερα βρίσκεται στη

Περάσινες λεπτομέρειες

Μια παράδοση για τη Χίο αναφέρει ότι τρεις μοναχοί, ο Νικήτας, ο Ιωάννης και ο Ιωσήφ, είχαν καταφύγει σε μια σπηλιά στο βουνό Προβατάς. Από εκεί έβλεπαν κάθε νύχτα ένα φως να λάμπει μέσα στο δάσος: για να το εντοπίσουν αποφάσισαν να κάψουν το δάσος! Από την πυρκαγιά έμεινε ανέπαφος ένας θάμνος μυρσίνης, με μια εικόνα της Παναγίας κρεμασμένη από ένα κλαδί του. Έτσι αποφάσισαν να χτίσουν εκεί ένα μικρό ναό αφιερωμένο στην Παναγία. Η μη καιόμενη μυρσίνη θυμίζει τη Φλεγομένη και Ακατάφλεκτο Βάτο της Παλαιάς Διαθήκης.

© www.greece.com

δυτική είσοδο της Αθήνας, η οποία έχει εξελιχθεί σε βιομηχανική περιοχή: αν περάσετε από εκεί, θα δείτε τα τείχη της μονής, πάνω στην Εθνική Οδό Αθηνών-Κορίνθου. Ανάσα πρασίνου, ο Βοτανικός Κήπος Διομήδους δίπλα της.

Η Μονή Δαφνίου απειλείται από τη σύγχρονη ρύπανση των κοντινών βιομηχανικών περιοχών, την ηχορύπανση της λεωφόρου, αλλά και από τους σεισμούς. Καταστροφές από σεισμική δραστηριότητα έχουν σημειωθεί σε πολλές διαφορετικές περιόδους, κατά τη φραγκοκρατία, την τουρκοκρατία και τους νεότερους χρόνους. Τελευταία, ο σεισμός του 1999 και ο πλέον πρόσφατος σεισμός του 2019 προκάλεσαν επιπλέον ζημιές στο μνημείο και τον περιβάλλοντα χώρο του.

Μεγάλες ζημιές έχει υποστεί και η Νέα Μονή Χίου από τον ισχυρό σεισμό του 1881, ενώ έχει κινδυνεύσει και από πυρκαγιές, σημαντική απειλή για το ανέγγιχτο φυσικό περιβάλλον των μονών.

© wikimedia.org

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Η Μονή Δαφνίου:
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1514

Οι σεισμοί στο Δαφνί:
http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=186093

Η Μονή Δαφνίου από ψηλά:
https://www.youtube.com/watch?v=uLNON1Y24cs

Η Μονή του Οσίου Λουκά: στερεοσκοπική ταινία με 3D απεικονίσεις:
https://www.youtube.com/watch?v=9pfz7kCPPjY

Η Μονή Οσίου Λουκά Βοιωτίας:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=8081

Η Νέα Μονή Χίου:
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1044

Η Νέα Μονή Χίου (Εφορεία Αρχαιοτήτων Χίου):
https://www.youtube.com/watch?v=EFgAfNlgyZo

Οι κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf
σ. 29-37

Αρχαιολογικός χώρος Δήλου

Νομός Κυκλάδων, Νότιο Αιγαίο

Κλασική περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1990

Στο κέντρο των Κυκλάδων

© web-greece.gr

Η Δήλος, από τα μικρότερα νησιά των Κυκλάδων, ήταν κάποτε ένα από τα σημαντικότερα και ιερότερα πανελλήνια ιερά, έδρα της Αθηναϊκής συμμαχίας, και αργότερα ένα πλούσιο, κοσμοπολίτικο εμπορικό λιμάνι.
Σύμφωνα με τη μυθολογία ο αθέατος βράχος, που παράδερνε στα κύματα, «αγκυροβόλησε» και έγινε φανερός (*δήλος*) για να υποδεχτεί τη γέννηση της Αρτέμιδος και του Απόλλωνα, των δίδυμων παιδιών του Δία και της Λητούς. Μόλις γεννήθηκε ο Απόλλων, ο τόπος γέμισε λουλούδια και φως και η φύση ξύπνησε. Η βραχονησίδα, με μέγιστο μήκος 5 χλμ. και πλάτος που δεν ξεπερνά τα 1300 μέτρα, λουσμένη στον ήλιο, ήταν ιδανική για τη λατρεία του θεού του φωτός. Τα ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια φιλοξενούσε έναν ακμαίο πληθυσμό, που έφτανε τους 30.000 ανθρώπους!
Το ιερό χτίστηκε στη μοναδική μικρή κοιλάδα στα ΒΔ του νησιού. Πηγαία ύδατα δεν υπάρχουν στην Δήλο, γι' αυτό και είχαν κατασκευάσει ιδιωτικά

Πράσινες λεπτομέρειες

Στον μικρό και άγονο βράχο έχουν καταγραφεί περισσότερα από 500 φυτά, πολλά από τα οποία διαθέτουν φαρμακευτικές ιδιότητες.

και δημόσια πηγάδια και κρήνες, ενώ κάθε σπίτι είχε δεξαμενή για να συγκεντρώνει τα νερά της βροχής. Από τα βρόχινα νερά σχηματιζόταν ένας μικρός χείμαρρος, ο Ινωπός, καθώς και η τροχοειδής *Ιερή Λίμνη* του Απόλλωνα, που αποξηράνθηκε το 1925-26, επειδή είχαν εμφανιστεί κρούσματα ελονοσίας.

Στη μέση των Κυκλάδων και δίπλα στο «νησί των ανέμων» τη Μύκονο, η Δήλος απειλείται! Οι περίφημοι λέοντες των Ναξίων αλλοιώνονταν σταδιακά από τη δράση του ανέμου και από τα άλατα της θάλασσας: για να προστατευθούν, αντικαταστάθηκαν από αντίγραφα.
Σοβαρές φθορές προκαλούνται στους τοίχους από πωρόλιθο των μνημείων, που απαιτούν κάθε χρόνο εργασίες στερέωσης και συντήρησης.

© blogspot.com

© wikimedia.org

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Ο αρχαιολογικός χώρος της Δήλου:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2371

Ψηφιακές ιστορικές περιηγήσεις: Δήλος:
https://www.youtube.com/watch?v=TyXmVJy9BBk

Η Μηχανή του Χρόνου: Δήλος, ο φορολογικός παράδεισος:
https://www.youtube.com/watch?v=ihW1KAQVxDo

Οι κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf σ. 11-16

Οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής:
https://www.kathimerini.gr/1030466/article/epikairothta/perivallon/oi-episthmones-kroyoyn-ton-kwdwna-toy-kindynoy-gia-tis-synepeies-ths-klimatikhs-allaghs-sta-mnhmeia-ths-dhloy

Πυθαγόρειον και Ηραίον Σάμου

Νομός Σάμου, Βόρειο Αιγαίο

Κλασική περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1992

Στα θαύματα της φύσης και της τεχνολογίας

© mouzakisvillas.gr

Στο πανέμορφο νησί που γέννησε την Ήρα και φιλοξένησε τον έρωτά της με τον Δία υψωνόταν, σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, ο μεγαλύτερος ναός του κόσμου: το Ηραίο είχε 155 κίονες με ύψος 21,5 μέτρα!

Ο κολοσσιαίος ναός της Ήρας, έργο του Ροίκου και του Θεόδωρου, καταστράφηκε από δυνατό σεισμό τον 6ο αιώνα π.Χ., λίγα χρόνια μετά την ολοκλήρωσή του.

Λίγα χιλιόμετρα πιο πέρα, η αρχαία πρωτεύουσα της Σάμου, το σημερινό Πυθαγόρειο, ήταν σημαντικό καλλιτεχνικό κέντρο της αρχαιότητας κατά τον 6ο αιώνα π.Χ.

Τα άφθονα νερά του νησιού, ποτάμια και λίμνες, συνδέονται επίσης με ένα θαυμαστό επίτευγμα της μηχανικής, το Ευπαλίνειο Όρυγμα, υδραγωγείο επίσης του 6ου αιώνα π.Χ.: Η σήραγγα μήκους ενός χιλιομέτρου ανοίχτηκε ταυτόχρονα και από τις δύο πλευρές του βουνού με εντυπωσιακή ακρίβεια. Το Όρυγμα τροφοδοτούσε με νερό την αρχαία πόλη για περισσότερο από χίλια χρόνια.

Σε στρατηγικό σημείο κοντά στις μι-

Πράσινες λεπτομέρειες

Το αρχαιότερο ιερό δέντρο των Ελλήνων βρίσκεται, σύμφωνα με τον Παυσανία, στη Σάμο: πρόκειται για μία λυγαριά στο Ηραίο, το ιερό δέντρο κάτω από το οποίο γεννήθηκε και διαπαιδαγωγήθηκε η θεά Ήρα.

© www.naturagraeca.com

κρασιατικές ακτές, η καταπράσινη Σάμος καλύπτεται από πυκνά δάση, ελιές, οπωροφόρα και αμπέλια που δίνουν τον περίφημο *Σάμιο οίνο*. Σε αυτό το γεωγραφικό πλαίσιο, η οικιστική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη του Πυθαγόρειου και του Ηραίου ήταν αναμενόμενη. Πολλές ιστορικές μορφές προήλθαν από τη Σάμο, όπως ο φιλόσοφος και μαθηματικός Πυθαγόρας, ο αστρονόμος Αρίσταρχος και ο ιστορικός Ηρόδοτος, που έζησε εκεί το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του.

Η Σάμος φιλοξενεί πολύ σημαντικούς υγροβιότοπους, υψηλής οικολογικής αξίας. Η Μεγάλη και Μικρή Γλυφάδα, ανάμεσα στο Ηραίο και το Πυθαγόρειο, αποτελούν ένα υγροτοπικό σύστημα 70 στρεμμάτων, όπου φωλιάζουν πολλά μεταναστευτικά πουλιά, κάνοντας μια στάση στο ταξίδι τους.
Η υψηλή υγρασία, οι βροχοπτώσεις και τα στάσιμα νερά ευνοούν την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη της βλάστησης στο Ηραίο. Άγρια φυτά, βρύα, λειχήνες και μικροοργανισμοί αγαπούν το υγρό περιβάλλον και προκαλούν συνεχείς φθορές.
Στο βόρειο ημισφαίριο οι λειχήνες προτιμούν τις βόρειες πλευρές των μνημείων, γιατί εκεί δέχονται λιγότερη άμεση ακτινοβολία και κρατούν περισσότερη υγρασία: στην επόμενη επίσκεψή σας σε κάποιο αρχαιολογικό χώρο, προσανατολιστείτε και παρατηρήστε το!

© wikimedia.org

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Ο αρχαιολογικός χώρος του Ηραίου και του Πυθαγορείου:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2366
ΗΡΑΙΑ-Αναπαράσταση αρχαιοελληνικής τελετής/An ancient Greek ceremony for the goddess Hera-Samos
https://www.youtube.com/watch?v=AtJ-n7wFwu8

Οι υγροβιότοποι της Σάμου:
https://www.naturagraeca.com/ws/ws/129,191,308,1,1,Τεχνητή-Λίμνη-Γλυφάδας-Σάμου

Οι κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf
σ. 4-8, 31-34

Αρχαιολογικός χώρος Αιγών (Βεργίνα)

Νομός Ημαθίας, Κεντρική Μακεδονία

Κλασική περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1996

Η Μακεδονίς γη

© aigai.gr

Οι Αιγές, «ο τόπος με τα πολλά κατσίκια», βρίσκονται στους πρόποδες των Πιερίων, στη νότια άκρη του μακεδονικού κάμπου. Η πρώτη πρωτεύουσα των Μακεδόνων ιδρύθηκε στα νότια του ποταμού Αλιάκμονα, στην καρδιά της περιοχής που αποκαλείται από τον Ηρόδοτο «Μακεδονίς γη», κοιτίδα των Μακεδόνων. Το ποτάμι προστάτευε με φυσικό τρόπο την πόλη από τους κινδύνους του βορρά και συγχρόνως εξασφάλιζε την άμεση επικοινωνία με τη θάλασσα, που βρισκόταν εκείνη την εποχή πολύ πιο κοντά.

Το λαμπρό ανάκτορο που έχτισε ο Φίλιππος Β' στα μέσα του 4ου αιώνα π.Χ. θεωρείται το μεγαλύτερο κτήριο της κλασικής Ελλάδας, αλλά και το μοναδικό σωζόμενο παράδειγμα ανακτόρου στον ελλαδικό χώρο για αυτήν την περίοδο. Το καλοκαίρι του 336 π.Χ., ο βασιλιάς Φίλιππος δολοφονείται στο θέατρο των Αιγών και ο

Πράσινες λεπτομέρειες

«Αλλά το πιο απροσδόκητο θέαμα το έδινε ένα ολόχρυσο στεφάνι από ψύλλα και καρπούς βελανιδιάς που ήταν διπλωμένο και τοποθετημένο πάνω στα οστά. Ποτέ δεν είχα φανταστεί τέτοια αεύλληπτη εικόνα!». Έτσι περιγράφει ο Μανόλης Ανδρόνικος την ανακάλυψη του τάφου του Φιλίππου Β΄.

Το κλαδί βελανιδιάς με 313 ψύλλα και 68 βελανίδια, αναπαρίσταται με εξαιρετική λεπτομέρεια. Το πιο βαρύ χρυσό στεφάνι γνωστό από την αρχαιότητα ζύγιζε 750 γραμμάρια: αντάξιο του επουδαίου Μακεδόνα βασιλιά, όπως και η επιλογή της βελανιδιάς, ιερού δέντρου του Δία.

γιός του Αλέξανδρος, τον θάβει στη βασιλική νεκρόπολη, σε ένα τάφο εξίσου μεγαλοπρεπή με το ανάκτορο.
Πράγματι εντυπωσιακές παραστάσεις εμπνευσμένες από τη φύση κοσμούν την πρόσοψη του τάφου του Φιλίππου: σε ημιδασώδες, ορεινό τοπίο λιοντάρια, αρκούδες, αγριόχοιροι και αντιλόπες έρχονται αντιμέτωπα με τους κυνηγούς.

Οι Αιγές είναι ένας από τους δημοφιλέστερους αρχαιολογικούς χώρους της χώρας. Τα πλήθη των επισκεπτών μπορούν άθελά τους να προξενήσουν σημαντικές ζημιές, μερικές φορές ανεπανόρθωτες, ακόμα και μέσα από μικρές λεπτομέρειες: για παράδειγμα, η υπεριώδης ακτινοβολία του φλας καταστρέφει χρώματα των τοιχογραφιών που διατηρήθηκαν τόσους αιώνες. Για τον λόγο αυτό, απαγορεύεται η χρήση του στη φωτογράφιση.

Το σύμπλεγμα των βασιλικών τάφων προστατεύεται σε ένα σύγχρονο υπόγειο μουσείο σε σχήμα τύμβου: έτσι το σύνολο του συγκροτήματος, τα κτήρια και ο τοιχογραφικός διάκοσμος εκτίθενται σε ασφαλές και ελεγχόμενο περιβάλλον.

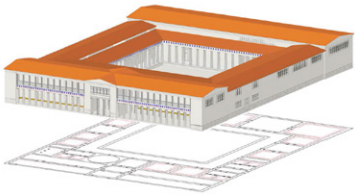

© etravelnews.gr

© thetoc.gr

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Πλούσιο υλικό για τον αρχαιολογικό χώρο των Αιγών:
http://www.aigai.gr/el

Οι Αιγές:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2362
Ψηφιακή τρισδιάστατη περιήγηση στο βασιλικό ανάκτορο του Φιλίππου στις Αιγές

Ένα ταξίδι στον «χωροχρόνο» μέσα από το πρόγραμμα DigiArt:
http://digiart-project.eu.

Archaeological Site of Aigai - UNESCO World Heritage Site:
https://www.youtube.com/watch?v=h6dnSpfXxAU

Ψηφιακές περιηγήσεις σε σημαντικούς πολιτιστικούς χώρους: Αιγές:
https://www.youtube.com/watch?v=JPSG--hnOuw

Το θέατρο των Αιγών:
https://en.calameo.com/read/00447008378444023e86f?authid=ZGVL4wvS9L7p

Η σωστή συμπεριφορά των επισκεπτών:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/SostiSymperiforaEpiskepton.pdf

Ιστορικό κέντρο (Χώρα), Μονή Αγίου Ιωάννου Θεολόγου και Σπήλαιο της Αποκάλυψης, Πάτμος

Νομός Δωδεκανήσου, Νότιο Αιγαίο

Βυζαντινή, μεταβυζαντινή και νεότερη περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1999

Η Ιερουσαλήμ του Αιγαίου

© wikimedia.org

Μια σπηλιά σε ένα μικρό νησί στην άκρη του Αιγαίου έγινε γνωστή σε όλον τον χριστιανικό κόσμο, και όχι μόνο: το Σπήλαιο της Αποκάλυψης. Η «Ιερουσαλήμ» του Αιγαίου περιλαμβάνει επίσης την εξαιρετικά σημαντική Μονή του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου και τον παραδοσιακό μεσαιωνικό οικισμό της Χώρας Πάτμου.

Πράσινες λεπτομέρειες

Οι παραδοσιακές κατοικίες της Πάτμου είναι χτισμένες με φυσικές πρώτες ύλες. Στην τοιχοποιία, βασικό υλικό είναι ο ντόπιος λίθος.
Στη στέγη χρησιμοποιείται ξυλεία από ποικιλία κυπαρισσιού, γνωστού ως «ψίδα» στην τοπική διάλεκτο σε συνδυασμό με θάμνους, τις λεγόμενες «αστιβές», καλάμια και πατημένο χώμα. Κεραμικά πλακίδια, κονίαμα από τριμμένο κεραμίδι, ασβέστης και άμμος θαλάσσης, όλα προϊόντα της πατμιακής γης στα οποία γινόταν λιγότερη ή περισσότερη επεξεργασία με φυσικό τρόπο, συμπληρώνουν τα υλικά και τον παραδοσιακό τρόπο δόμησης των πατμιακών κτηρίων.

© wikimedia.org

Η Χώρα αναπτύσσεται γύρω από τη Μονή, που δεσπόζει στην κορυφή ενός υψώματος στο νότιο τμήμα του νησιού. Τα σπίτια είναι πυκνοδομημένα, λευκά, με επίπεδες στέγες και δημιουργούν ένα λευκό σφιχτοδεμένο σύνολο γύρω από τα γκρίζα πέτρινα τείχη της Μονής. Μεταξύ της Μονής και του οικισμού υπάρχει ελεύθερος χώρος με πυκνό πράσινο.

Ίσως ο μεγαλύτερος κίνδυνος για το νησί της Πάτμου και τα μνημεία της είναι ο τουρισμός. Πλήθη τουριστών συρρέουν στο νησί της Αποκάλυψης πραγματοποιώντας ημερήσιες εκδρομές ή με κρουαζιερόπλοια.

© exploringgreece.tv

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Πάτμος: η Μονή, το Σπήλαιο και η Χώρα:
http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1489

Ψηφιακή περιήγηση στη Μονή Αγίου Ιωάννου Θεολόγου:
https://artsandculture.google.com/partner/patmos-monastery

Φωτεινά μονοπάτια «Πάτμος, το ιερό νησί»:
https://www.youtube.com/watch?v=PHaQJ8Bntlk

Αρχαιολογικοί χώροι Μυκηνών και Τίρυνθας

Νομός Αργολίδας, Πελοπόννησος

Μυκηναϊκή περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 1999

Στην καρδιά του μυκηναϊκού κόσμου

Οι Μυκήνες ιδρύθηκαν ανάμεσα σε δύο ψηλούς κωνικούς λόφους, τον Προφήτη Ηλία (805 μ.) και τη Σάρα (660 μ.), πάνω σε φυσικά οχυρό λόφο: βόρεια και νότια η θέση προστατεύεται από χαράδρες, ενώ η πρόσβαση γίνεται μόνο από τα δυτικά. Η στρατηγική θέση, που ελέγχει την αργολική πεδιάδα και τις οδικές και θαλάσσιες επικοινωνίες, σε συνδυασμό με την ύπαρξη υπόγειας πηγής στον χώρο, ήταν ιδανική για την έδρα του μυκηναϊκού βασιλείου.

Η ακρόπολη της Τίρυνθας, επίσης σε νευραλγική θέση κοντά στη θάλασσα, δεσπόζει σε μία μεγάλη έκταση της πεδιάδας που απλώνεται στις παρυφές του αργολικού κόλπου.

Και στις δύο ακροπόλεις η φυσική οχύρωση ενισχύθηκε από τα περίφημα Κυκλώπεια τείχη, τόσο εντυπωσιακά στην κατασκευή τους, που οι αρχαίοι θεωρούσαν ότι τα έχτισαν οι μυθικοί Κύκλωπες.

Η Τίρυνθα εκμεταλλεύτηκε στο έπακρο τις φυσικές δυνατότητες που προσέφερε η περιοχή. Η άφθονη γεωργική παραγωγή της εύφορης πεδιάδας και το θαλάσσιο εμπόριο υπήρξαν πλουτοπαραγωγικές πηγές και ευνόησαν την οικιστική εξέλιξη της πόλης. Μάλιστα, η επιλογή του υψώματος ήταν τόσο επιτυχημένη, ώστε η Τίρυνθα συνέχισε να παρουσιάζει κατοίκηση καθ' όλο τον 12ο αι. π.Χ., ακόμα και ύστερα από τη σταδιακή

Περάσινες λεπτομέρειες

Ο Περσέας, μυθικός ιδρυτής των Μυκηνών, λέγεται ότι τους έδωσε αυτό το όνομα γιατί, ενώ διψούσε, βρήκε έναν μύκητα (δηλαδή ένα μανιτάρι) και όταν το τράβηξε αποκαλύφθηκε μια πηγή με άφθονο νερό, η Περσεία πηγή, που υπάρχει και σήμερα.

κατάρρευση του μυκηναϊκού κόσμου. Στην κάτω ακρόπολη της Τίρυνθας υπάρχουν κρυφές σήραγγες (οι λεγόμενες *Σύριγγες*), που οδηγούσαν με ασφάλεια σε υπόγειες δεξαμενές με νερό.

Δύο μεγαλοπρεπή πέτρινα λιοντάρια (ή μήπως λέαινες;) φυλάνε ακούραστα την είσοδο στις «πολύχρυσες Μυκήνες» του βασιλιά Αγαμέμνονα. Το 1802, όταν ο διαβόητος λόρδος Έλγιν επισκέφτηκε την ακρόπολη των Μυκηνών και αντίκρισε την Πύλη των Λεόντων, σκέφτηκε να διαλύσει και να αφαιρέσει το γνωστό ανάγλυφο, αλλά φαίνεται πως δεν είχε τα απαραίτητα μέσα για τη μεταφορά του. Οι **λαθρανασκαφές** και η **αρχαιοκαπηλεία** είναι οι μεγαλύτεροι ανθρωπογενείς κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία-μάρτυρες ενός μακρινού αλλά λαμπρού παρελθόντος.

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Ο αρχαιολογικός χώρος των Μυκηνών:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2573
https://www.youtube.com/watch?v=9tyh569zqzg

Ο αρχαιολογικός χώρος της Τίρυνθας:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2382

Οι Μυκήνες από ψηλά:
https://www.youtube.com/watch?v=xx_66wuam1o

Αρχαία Τίρυνθα:
https://www.youtube.com/watch?v=ZEUpGaLEB5c

The acropolis of Mycenaean Tiryns:
https://www.youtube.com/watch?v=czqwTCpDK0k

Η Τίρυνθα από ψηλά:
https://www.youtube.com/watch?v=czqwTCpDK0k

Οι Μυκήνες σε 3D αναπαράσταση:
https://www.youtube.com/watch?v=QG9v6A0A9HQ

3d-animation ντοκιμαντέρ:
https://www.i-pinakas.com/gamma-omicron-muupsilonkappaetanualpha938kappaomicronsigma-piomicronlambdaiotatauiotasigmamuomicronsigma/3

Μυκήνες και μυκηναϊκές ακροπόλεις:
https://mycenaegr.wordpress.com

Μυκήνες. Το μυθικό βασίλειο των Λεόντων. Mycenae. The kingdom of the Lions. Up Drones Greece:
https://www.youtube.com/watch?v=xx_66wuam1o

Οι κίνδυνοι της αρχαιοκαπηλίας:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf σ. 47

Το ντοκιμαντέρ «Το Κύκλωμα» του Ανδρέα Αποστολίδη για την αρχαιοκαπηλία:
https://www.youtube.com/watch?v=pIb2viM1KXY

«Κλεμμένο παρελθόν, Χαμένο μέλλον»:
https://en.calameo.com/read/004470083a0a8123c85f8

Προωθητικό video για τις Διεθνείς Εκθέσεις του ΥΠ.ΠΟ.Α.:
https://www.youtube.com/watch?v=i--9OhdJJu8&feature=youtu.be

Παλαιά Πόλη Κέρκυρας

Νομός Κέρκυρας, Ιόνιοι Νήσοι

Βενετοκρατία, νεότερη περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 2007

Η πύλη της Βενετίας

© fairworld.gr

Η παλιά πόλη της Κέρκυρας καταλαμβάνει το βορειοανατολικό άκρο της σύγχρονης πόλης, στην ανατολική ακτή του νησιού. Οι δύο κορυφές που διακρίνει ο ταξιδιώτης που πλησιάζει το νησί έδωσαν το βυζαντινό όνομα *Κορυφώ,* που κατέληξε στην παραφθορά Corfu. Η «αρχόντισσα του Ιονίου» αποτελεί ένα από τα καλύτερα διατηρημένα παραδείγματα οχυρωματικής αρχιτεκτονικής. Το 1386, η Κέρκυρα προσαρτήθηκε στη Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας και παρέμεινε υπό βενετική κυριαρχία μέχρι το 1797, έτος κατάλυσης της βενετικής δημοκρατίας από τον Ναπολέοντα. Η «πύλη της Βενετίας», με τις πανίσχυρες οχυρώσεις αντιστάθηκε αποτελεσματικά στις τέσσερις πολιορκίες του οθωμανικού στόλου.

Πράσινες λεπτομέρειες

Η παλιά πόλη της Κέρκυρας είναι το πρώτο αστικό κέντρο στον ελλαδικό χώρο, στο οποίο χτίστηκαν πολυώροφες κατοικίες, στοιχείο πολύτιμο για τη μελέτη της αστικής αρχιτεκτονικής. Η λύση της πολυκατοικίας επιλέχτηκε για εξοικονόμηση χώρου στην πυκνοκατοικημένη τειχισμένη πόλη.

© wikimedia.org

Στην παλιά πόλη, το πράσινο και η βλάστηση κυριαρχούν στα πάρκα και τους ανοιχτούς χώρους. Η ιστορική πλατεία της Σπιανάδας καταλαμβάνει έκταση ίση με το 1/3 του ιστορικού κέντρου της πόλης. Είναι η μεγαλύτερη πλατεία στην Κέρκυρα και σε όλη την Ελλάδα. Η πλατεία δημιουργήθηκε αρχικά από την κατεδάφιση κατοικιών και στη συνέχεια από δενδροφύτευση.

Το υγρό κλίμα της Κέρκυρας με τις συχνές βροχοπτώσεις και την επίδραση των θαλάσσιων ανέμων αποτελούν μια από τις βασικές απειλές για τα μνημεία της παλιάς πόλης. Το νερό εισχωρεί στο εσωτερικό των δομικών υλικών προκαλώντας συνεχείς διαστολές και ρωγμές και μειώνοντας σταδιακά την αντοχή τους. Επιπλέον η υγρασία διαβρώνει τα μέταλλα και φθείρει τα ξύλα.

© wikimedia.org

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Η παλιά πόλη της Κέρκυρας:
https://whc.unesco.org/en/list/978/

Περιηγήσεις στην πόλη και το νησί της Κέρκυρας:
http://followodysseus.culture.gr/nine_places_tell_their_story/Kerkira/Kerkira_Pdf.html

Εικονική περιήγηση στο παλαιό Δημοτικό Θέατρο Κέρκυρας:
https://www.youtube.com/watch?v=Ptq02KBG84Q&list=RDC_JWwfweiNg&index=4

Η Κέρκυρα από ψηλά:
https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=ARMy5vQdjcc&feature=emb_logo

Ιστορία της Κέρκυρας:
https://www.youtube.com/watch?v=C_JWwfweiNg

Εικονική περιήγηση στους ιερούς ναούς της Μητρόπολης Κέρκυρας, Παξών και Διαπόντιων Νήσων:
http://www.corfuchurches.com/index.php

Οι κίνδυνοι που απειλούν τα μνημεία:
http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf
σ. 4-8, 11-14

Αρχαιολογικός χώρος Φιλίππων

Νομός Καβάλας, Ανατολική Μακεδονία

Ελληνιστική Ρωμαϊκή, παλαιο-χριστιανική και βυζαντινή περίοδος

Έτος ένταξης στην Παγκόσμια Κληρονομιά UNESCO: 2016

«Οψόμεθα εις Φιλίππους»

Η αρχαία πόλη των Φιλίππων ιδρύθηκε στις παρυφές των ελών, που κάλυπταν το νοτιοανατολικό τμήμα της πεδιάδας της Δράμας. Από αυτό το σημείο ξεκινούσε ο μοναδικός δρόμος, που ένωνε τα παράλια με το εσωτερικό της Θράκης. Οι Φίλιπποι διατηρούν τα ίχνη της κλασικής, ρωμαϊκής και παλαιοχριστιανικής πόλης και συνδέονται με γεγονότα-ορόσημα του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Η εύφορη γη με τα άφθονα νερά ευνοούσε την ανάπτυξη της γεωργίας, ενώ η άμεση πρόσβαση σε δάση προσέφερε ξυλεία για ναυπήγηση πλοίων. Η περιοχή ήταν επίσης πλούσια σε πολύτιμα μέταλλα (χρυσός, άργυρος), λόγω της ύπαρξης μεταλλοφόρων ζωνών στο Παγγαίο και τον Όρβηλο.

Με την εγκατάσταση των Μακεδόνων τον 4ο αιώνα π.Χ., ένα μεγάλο τμήμα του έλους αποξηράνθηκε.

Αργότερα η περίφημη ρωμαϊκή Εγνατία οδός περνούσε μέσα από την πόλη

Πράσινες λεπτομέρειες

Πριν πάρει το όνομα του βασιλιά των Μακεδόνων Φιλίππου Β΄, η πόλη ήταν γνωστή άλλοτε με το όνομα Κρηνίδες και άλλοτε με το όνομα Δάτον. Το όνομα Κρηνίδες οφείλεται στα άφθονα νερά, που πηγάζουν ολόγυρα σε αυτή την περιοχή από την αρχαιότητα. Το όνομα Δάτον είναι απήχηση της ξακουστής ευφορίας της περιοχής, που εκφραζόταν με την παροιμία «Δάτον αγαθών και αγαθών αγαθίδας».

των Φιλίππων. Άλλωστε όλοι οι δρόμοι οδηγούν στη Ρώμη!

Περί τους 200.000 άνδρες ήρθαν αντιμέτωποι στη μάχη των Φιλίππων το 42 π.Χ., ανάμεσα στον Μάρκο Αντώνιο και τον Οκταβιανό Αύγουστο της *Τριανδρίας* και τον Βρούτο και τον Κάσσιο, τους δημοκρατικούς *Liberatores* που δολοφόνησαν τον Ιούλιο Καίσαρα. Η θέση που επέλεξε ο Κάσσιος ανάμεσα στους λόφους και το έλος ήταν στρατηγική από αμυντικής απόψεως. Ωστόσο, ο Αντώνιος δημιούργησε πέρασμα μέσα από το έλος. Έτσι, μετά από τρεις εβδομάδες μάχης, τα στρατεύματα των δημοκρατικών ηττήθηκαν και το όνειρο του Βρούτου αποδείχτηκε προφητικό: «οψόμεθα εις Φιλίππους»!

Οι Φίλιπποι ήταν ο πρώτος ευρωπαϊκός σταθμός του Αποστόλου Παύλου, ο οποίος εδώ δίδαξε, βάφτισε, σύμφωνα με την παράδοση, την πρώτη Ευρωπαία χριστιανή, την έμπορο Λυδία, σε ένα ποταμάκι στη δυτική άκρη της πόλης και τελικά φυλακίστηκε.

Από τη δεκαετία του 1930, η παλιά εθνική οδός Καβάλας-Δράμας διέρχονταν μέσα από τον αρχαιολογικό χώρο. Σήμερα, σημαντικά έργα ενοποίησης και αναβάθμισης του αρχαιολογικού χώρου επιβάλλουν την κατάργηση του παλαιού οδικού δικτύου.

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

Ο αρχαιολογικός χώρος των Φιλίππων:
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2387
https://www.youtube.com/watch?v=4niLHgxydQc
https://www.youtube.com/watch?v=AwHI_Iq-ZbI
https://youtu.be/-UWysJOC9I4

Αρχαιολογικές ξεναγήσεις. Αρχαίοι Φίλιπποι (1988):
https://www.youtube.com/watch?v=18phk7LyPng

Το αρχαίο θέατρο των Φιλίππων:
https://en.calameo.com/read/004470083b02bc18aa13d?authid=XJggewwrSFnj

Ο Δήμος Φιλίππων:
http://users.otenet.gr/~filippi/history1.html

... και την επόμενη φορά;

Εδώ κάπου τελειώνει η εικονική περιήγησή μας στα εγγεγραμένα μνημεία που βρίσκονται στον τόπο μας. Ο κατάλογος όμως της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς δεν κλείνει, καθώς κάθε χρόνο προστίθενται και νέα! Την επόμενη φορά που θα τα επισκεφτείτε από κοντά, παρατηρήστε τον τόπο και το περιβάλλον, περιηγηθείτε εκεί όπου άλλοτε έζησαν και έδρασαν λαμπροί ηγεμόνες και βασιλιάδες, περίφημοι αθλητές, σπουδαίοι τεχνίτες, λόγιοι και καλλιτέχνες, ιερείς και μοναχοί, υψηλοί αξιωματούχοι, πλούσιοι έμποροι, όπως και ταπεινοί βιοπαλαιστές, ανακαλύψτε επί τόπου τις «πράσινες λεπτομέρειες», αναλογιστείτε τους κινδύνους που τα απειλούν.

ΠΕΡΙΗΓΗΘΕΙΤΕ ΨΗΦΙΑΚΑ

http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/SostiSymperiforaEpiskepton.pdf

http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/ProliptikiSuntirisi.pdf

http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiPDF/MathePerissotera.pdf σ. 44-46

...και μετά, αναλάβετε δράση για να συμβάλετε και εσείς στην προστασία τους. Και γιατί όχι, υιοθετήστε ένα μνημείο!

ΥΙΟΘΕΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

http://followodysseus.culture.gr/Portals/54/Material/Telika/Suntirisi/SuntirisiActs/UiothesiaMnimeiou.pdf

Linking biodiversity conservation and sustainable tourism at World Heritage Sites: https://whc.unesco.org/en/activities/66/

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων,
Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

ISBN 978-960-386-452-3